

بسم الله الرحمن الرحيم

معماری مسجد مبلّغ هنر اسلامی

مؤلف

ایمان قاسمی

(فرهنگی آموزش و پرورش و مدرسه حمایتی دانشگاه)

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

آبان ماه ۱۳۹۵

سرشناسه : قاسمی، ایمان، ۱۳۶۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : معماری مسجد مبلغ هنر اسلامی / مولف ایمان قاسمی.
 مشخصات نشر : مشهد: ارسطو، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۰۸۶-۳
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 موضوع : معماری مساجد جامع -- ایران
 موضوع : *Jame> mosques architecture -- Iran
 موضوع : معماری مساجد -- ایران -- تاریخ
 موضوع : *Mosque architecture -- Iran-- History
 موضوع : مساجد ها -- ایران -- طرح و نقشه
 موضوع : *Mosques-- Iran-- Design and plans
 رده بنایی کنگره : ۱۳۹۵ م ۶۲ ق / NA۴۶۷۰
 رده بندی دیویی : ۷۲۶/۲۰۹۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۳۸۷۳۵

نام کتاب : معماری مسجد مبلغ هنر اسلامی
 مؤلف : ایمان قاسمی
 ناشر : ارسطو (با همکاری سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
 طرح جلد : محمدامین بوادی (دهشت)
 تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
 نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۵
 چاپ : مهتاب
 قیمت : ۲۵۰۰۰ تومان
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۲-۰۸۶-۳
 تلفن های مرکز پخش : ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۵۱
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

مقدمه مولف (خلاصه).....	۱۵
فصل اول: اطلاعات اولیه پیرامون مسجد و چستی آن	
مقدمه ای در مورد مسجد.....	۱۵
سیر تکامل مساجد ایرانی.....	۱۵
مساجد ایرانی بر اساس سیر تکامل معماری.....	۱۵
مساجد شیستانی.....	۱۶
مساجد چهارتاقی.....	۱۷
مساجد تک ایوانی (تکی، گبری).....	۱۷
مساجد دو ایوانی.....	۱۸
مساجد چهار ایوانی.....	۱۸
عناصر مشترک: حیاط، غنچه معماری مساجد ایران.....	۱۸
ورودی.....	۱۹
صحن - حیاط - میانسرا.....	۱۹
ایوان.....	۲۰
رواق.....	۲۰
گنبد.....	۲۰
شبستان ستوندار.....	۲۱
مناره.....	۲۱
محراب.....	۲۲
حجره.....	۲۳

فصل دوم: لیست کلی نمونه های موردی مساجد ایران همراه با اطلاعات آنها

لیست کلی نمونه های موردی مساجد ایران.....	۲۳
نمونه های موردی معماری مساجد ایران همراه با شناسنامه اطلاعات تاریخی.....	۲۵
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع فهرج.....	۲۵
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد تاریخانه دامغان.....	۲۶
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع اصفهان (بخش اول).....	۲۷
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع اردستان (شبستانی ستوندار).....	۳۰
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع اردستان (چهار ایوانی).....	۳۱
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع نایین.....	۳۲
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع نیریز.....	۳۳
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع بروجرد.....	۳۴
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع اردبیل.....	۳۵
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع اصفهان (بخش دوم شیوه رازی).....	۳۶
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع برسیان.....	۴۱
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع گلپایگان.....	۴۳
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع قزوین.....	۴۴
اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد بایزید بسطام.....	۴۴

۴۵.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع زواره
۴۷.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع اردستان (افزودهای رازی)
۴۹.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع زوزن خراسان
۵۰.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد فرومد یا فریومد
۵۲.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد گناباد
۵۴.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جام بسطام
۵۴.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع نطنز
۵۵.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد اشترجان اصفهان
۵۷.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع ورامین
۵۸.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع یزد (بنای اولیه)
۶۱.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد علیشاه
۶۲.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع کاشان
۶۴.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد جامع ساوه
۶۶.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد علی اصفهان
۶۷.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد بی بی خانم سمرقند
۶۹.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد گویناد
۷۴.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد میر جخای
۷۵.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد کردتیریز
۷۹.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد گرجا خان کرج
۸۰.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد حکیم کرج
۸۱.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد آقا بزرگ کاشان
۸۲.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد شیخ لطف الله اصفهان
۸۴.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد امام اصفهان
۸۷.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد آقا نور اصفهان
۸۸.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد کلات کبود گنبد
۸۹.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد وکیل شیراز
۹۰.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد نبی قزوین
۹۱.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد امام تهران
۹۱.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد امام سمنان
۹۲.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد شهید مطهری
۹۵.....	اطلاعات مهم شناسنامه معماری مسجد حاج علی آقا کرمان
فصل سوم: ویژگیهای طراحی معماری مساجد در ادوار تاریخی مختلف	
۹۶.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در ادوار تاریخی مختلف
۹۶.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره ساسانیان
۹۷.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره عباسیان
۹۷.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره آل بویه و آل کاکیه
۹۸.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره سلجوقیان
۹۹.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره خوارزمشاهیان

۱۰۰.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره ایلخانیان
۱۰۱.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره تیموریان
۱۰۲.....	دوره ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره صفویان
۱۰۳.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره افشاریه
۱۰۴.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره زندیه
۱۰۴.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره قراقویونلو جهانشاه
۱۰۵.....	ویژگیهای طراحی معماری مساجد در دوره قاجاریان
۱۰۶.....	نتیجه گیری کلی ویژگیهای طراحی معماری مساجد ایران
۱۰۷.....	کارکردهای مساجد در گذشته
	فصل چهارم: ویژگیهای طراحی معماری مساجد امروز ایران
۱۱۱.....	ویژگیهای مسجد ه (مسجد متعالی)
۱۱۱.....	ویژگی اول: بی نظیر برخی از احادیث اسلام و رابطه آنها با معماری مسجد
۱۱۳.....	ویژگی دوم: بررسی مردم واری و ویژگیهای ارگونومی در کالبد مسجد
۱۱۶.....	ویژگی سوم: مسجد باید به سل باشد
۱۱۸.....	ویژگی چهارم: جانمایی و مکانهای مسجد بر زمین طرح
۱۲۰.....	ویژگی پنجم: معماری خداوند و انسان
۱۲۲.....	ویژگی ششم: فرار مسجد از تک کاربری و روی آوردن به کاربردهای متفاوت
۱۲۳.....	ویژگی هفتم: مسجد باید کانون جذب باشد
۱۲۶.....	ویژگی هشتم: مسجد باید وجود خود را فریاد بزند
۱۲۹.....	ویژگی نهم: امنیت در مسجد
۱۳۱.....	ویژگی دهم: تاثیر نور و نور پردازی در مسجد
۱۳۶.....	ویژگی یازدهم: بررسی تاثیرات رنگ فضاهای مسجد بر روان اشخاص
۱۴۵.....	ویژگی دوازدهم: آلفا حس به روز بودن مسجد در افراد
۱۴۷.....	ویژگی سیزدهم: تقویمی بودن مسجد
۱۴۸.....	ویژگی چهاردهم: شیوه طراحی، قرارگیری و موارد همجواری طرح معماری مسجد
۱۵۱.....	ویژگی پانزدهم: رفتار افراد متولی و مستخدم شاغل در مساجد با مردم
۱۵۴.....	ویژگی شانزدهم: میزان صوت و تاثیر آن بر سلامت شنوایی افراد در مسجد
۱۵۷.....	ویژگی هفدهم: تاثیر طراحی معماری مسجد در انگیزش حس کنجکاوی انسان
۱۵۸.....	ویژگی هجدهم: تامین امکانات رفاهی در مسجد جهت راحتی انسان
۱۶۰.....	ویژگی نوزدهم: مسجد میتواند نهایشگاه و گالری نمایش باشد
۱۶۱.....	ویژگی بیستم: وجود فضای صمعی بصری و کتابخانه در مسجد
۱۶۳.....	ویژگی بیست و یکم: خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد
۱۶۵.....	سخن آخر مولف پیرامون نتیجه گیری کلی ویژگیهای مدرن طراحی معمار مسجد
۱۷۱.....	منابع و مأخذ

این گفتار در جستجوی بررسی این موضوع است که: آیا رابطه ای بین معماری مسجد و تاثیر آن بر کثرت اشخاص بسوی حضور در مسجد و یا نماز وجود دارد؟ مسجد باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد تا در افراد کشش و روی آوری به سمت خود را ایجاد کند؟ یا اینکه آیا معماری مسجد، نحوی ساخت، وجه ظاهری و هنری، جانمایی معماری مسجد و دسترسی به آن در محل سکونت افراد؛ تأثیری بر گرایش انسانها به سمت مسجد دارد؟ مثلاً اگر دو مسجد یکی با معماری فقیر و امروزی و دیگری به شکل قدیمی و کهن با ارزش میراثی و معماری غنی اسلامی با گنبد و مناره و دیگر متعلقات در کنار هم وجود داشته باشند، یک شخص کدام مسجد را برای انجام فریضه واجب نماز انتخاب می کند؟ اصلاً آیا رابطه ای بین معماری مسجد با دلیل انتخاب آن از سوی اشخاص وجود دارد؟ یا اگر این رابطه وجود دارد، مساجد باید چه ویژگی‌هایی داشته باشند تا این تاثیر بیشتر شود و در نتیجه به کشش بیشتر به سمت حضور در مسجد منتهی شود؟ آیا تغییرات در وجهه هنر ظاهری و باطنی مسجد می تواند افراد را به نماز و حضور در مسجد تشویق کند؟ شاید چنین سوالاتی عجیب به نظر برسد اما این کتاب سعی دارد از نظر تأثیرات روانشناختی محیط و مکان و تاثیر هنر اسلامی بر روان افراد؛ به دنبال ارزشهای فراموش شده مسجد در اسلام قرن نوزدهم تا دوازدهم در دشت های درونی افراد به سمت حضور در مسجد را برانگیزد.

پیامبر اسلام فرمودند: «نمازهای پنج گانه به نهمین جاری و گوارایی می مانند که بر در خانه هایتان روان است و هر روز پنج بار خود را در زلال آرزو شستشو می دهید، و دیگر هیچ پلیدی باقی نمی ماند». اهمیت نماز را این حدیث چنان گوشزد می کند که برای انسان به این فریضه مهم که در پاکی همچون آب است، باید مکانی در خور انجام دادنش وجود داشته باشد. نکته اهمیت بنای مذهبی «مسجد» را می رساند که بعنوان پوشش ستون دین باید دارای ویژگی‌هایی باشد. مساجد باید از هر بنای دیگری آبادتر، بهتر، رفاهی تر، دعوت کننده تر و پذیراننده تر باشند، تا شخص نماز گزار در آن احساس آرامش کند و با امنیت خاطر از دنیای پر از مادیات پا به فضایی بگذارد که القاحس شکوهش منقلب را منقلب و درونش را برای صحبت با خالق آماده می کند. ما برای رویارویی با اشخاص مختلف جهت قرارهای ملاقات کاری و دوستی و غیره مکانی زیبا را آماده می کنیم تا در عین محترم جلوه نشان این شخصیت خودمان به میزبان بفهمانیم که این همه فعالیت برای احترام به اوست. حالا اگر ما بخوایم با معبودمان قرار ملاقاتی بگذاریم چگونه مکانی را آماده می کنیم تا معبود دانا کوششهای ما را در جهت حفظ احترامش ببیند؟ کافیهست مسجد را انتخاب کنید و از درب حیاطش وارد شوید تا شکوه و عظمت و حس معنویتش شما را چنان آماده و منقلب کند، که ناخود آگاه خود را در محراب مشغول ستایش معبود ببینید [پس مسجد وظیفه ای سنگین برعهده دارد]. این کتاب باجانبه های مختلف آثار هنر اسلامی مسجد سعی در بررسی نقش مسجد در گرایش انسانها به آن می کند. این خود مستلزم کالبد شکافی مسجد و ویژگی‌های آن و شناخت روحیات و روان اشخاص است، تا بهترین مکان را برای بهترین عمل آماده کند.